



Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 21ης Μαρτίου 2013¹

Υπόθεση C-274/12 P

**Telefónica S.A.
κατά**

Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση αναιρέσεως — Κρατικές ενισχύσεις — Απόφαση 2011/5/ΕΚ — Ισπανική νομοθεσία περί φορολογίας εταιριών — Δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής από φυσικά και νομικά πρόσωπα κατά το άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ — Κανονιστικές πράξεις μη περιλαμβάνουσες μέτρα εκτελέσεως — Πράξη που αφορά ατομικώς τον πραγματικό δικαιούχο εθνικού καθεστώτος ενισχύσεων ο οποίος δεν υπέχει υποχρέωση επιστροφής»

I – Εισαγωγή

1. Με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας τα κράτη μέλη διεύρυναν το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής από ιδιώτες κατά πράξεων της Ένωσης. Το άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ καθιστά πλέον δυνατή και την άσκηση προσφυγών από φυσικό ή νομικό πρόσωπο «κατά των κανονιστικών πράξεων που το αφορούν άμεσα χωρίς να περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα». Η προκειμένη αίτηση αναιρέσεως παρέχει τη δυνατότητα να διευκρινισθούν για πρώτη φορά οι συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να γίνει χρήση αυτού του νέου δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής όσον αφορά αποφάσεις της Επιτροπής σχετικές με ενισχύσεις.

2. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να αποσαφηνισθεί εκ νέου η νομολογία Plaumann η οποία συμπληρώνει σχεδόν 50 έτη εφαρμογής και αναφέρεται στην προϋπόθεση ότι η πράξη πρέπει να αφορά ατομικώς τον προσφεύγοντα για να θεμελιωθεί το παραδοσιακό δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά το άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Συναφώς, η προκειμένη αίτηση αναιρέσεως ανάγεται σε ιδιαίτερη περίπτωση: πραγματικός δικαιούχος εθνικού φορολογικού καθεστώτος στρέφεται κατά αρνητικής αποφάσεως της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, μολοντί του παρέχεται προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του και επομένως μπορεί να διατηρήσει τα πλεονεκτήματα του φορολογικού καθεστώτος.

II – Το ιστορικό της διαφοράς

3. Το άρθρο 12, παράγραφος 5, του ισπανικού νόμου περί φορολογίας εταιριών όπως τροποποιήθηκε στις 5 Μαρτίου 2004 (στο εξής: το καθεστώς ενισχύσεων) προέβλεπε ότι από τη συμμετοχή σε μετοχικό κεφάλαιο *αλλοδαπής* εταιρίας μπορεί να δημιουργηθεί υπό συγκεκριμένους όρους το καλούμενο ως χρηματοοικονομικό εμπορικό κεφάλαιο και τούτο να αποσβεστεί σε προσεχή χρονική

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

περίοδο έως και 20 ετών. Στην περίπτωση αυτή η αξία του εν λόγω κεφαλαίου προέκυπτε από τη διαφορά μεταξύ του κόστους κτήσεως των μεριδίων του μετοχικού κεφαλαίου και της ανάλογης αγοραστικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας της οποίας τα μερίδια εξαγοράστηκαν. Οι αποσβέσεις είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της φορολογικής οφειλής του αγοραστή.

4. Η Επιτροπή έκρινε ότι το εν λόγω καθεστώς συνιστούσε κρατική ενίσχυση, διότι δεν μπορούσε να εφαρμοσθεί για τη συμμετοχή σε μετοχικό κεφάλαιο *ημεδαπής* εταιρίας και επομένως ήταν επιλεκτικό, και κατόπιν τούτου κίνησε την επίσημη διαδικασία έρευνας κατά το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ. Η απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 21 Δεκεμβρίου 2007.

5. Μετά το πέρας της διαδικασίας η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2011/5/ΕΚ² (στο εξής: επίδικη απόφαση), της οποίας το άρθρο 1 ορίζει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«1. Το καθεστώς ενισχύσεων [...] είναι ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά σε ό,τι αφορά τις ενισχύσεις που παραχωρήθηκαν στους δικαιούχους προκειμένου να πραγματοποιήσουν ενδοκοινοτικές εξαγορές μετοχικού κεφαλαίου.

2. Ωστόσο, οι φορολογικές απαλλαγές που απόλαυσαν οι δικαιούχοι [...] και που πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις που όριζε το καθεστώς ενισχύσεων πριν από την 21η Δεκεμβρίου 2007, [...] θα εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται για ολόκληρη την περίοδο απόσβεσης που προβλέπεται από το καθεστώς ενισχύσεων.

[...]»

6. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως διατάσσει την ανάκτηση των ενισχύσεων από το Βασίλειο της Ισπανίας εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της αποφάσεως. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της αποφάσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας «θα κρατά ενήμερη την Επιτροπή σχετικά με την πρόοδο των εθνικών μέτρων που υιοθετήθηκαν για την εκτέλεση της παρούσας απόφασης».

7. Η Telefónica S.A. είχε επωφεληθεί του καθεστώτος ενισχύσεων σε δύο περιπτώσεις εξαγοράς μετοχικού κεφαλαίου, οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί αμφότερες πριν από τον χρόνο που αναφέρει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως. Εντούτοις, με την προσφυγή την οποία άσκησε την 21η Μαΐου 2010 κατά της Επιτροπής ζητεί την ακύρωση του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως.

8. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη με τη διάταξη της 21ης Μαρτίου 2012 επί της υποθέσεως T-228/10 (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη), η οποία κοινοποιήθηκε στην Telefónica S.A. στις 23 Μαρτίου 2012. Με βάση το σκεπτικό της διατάξεως, η επίδικη απόφαση δεν αφορά ατομικώς την Telefónica S.A. κατά την έννοια της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, ούτε συνιστά κανονιστική πράξη μη περιλαμβάνουσα εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια της τρίτης περιπτώσεως της εν λόγω διατάξεως.

2 — Απόφαση της Επιτροπής, της 28ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με τη φορολογική απόσβεση χρηματοοικονομικού εμπορικού κεφαλαίου για τη συμμετοχή σε ξένο μετοχικό κεφάλαιο υπό τον αριθμό C 45/07 (πρώην NN 51/07, πρώην CP 9/07) εφαρμοσθείσα από την Ισπανία (2011/5/ΕΚ) (ΕΕ L 7, σ. 48).

III – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

9. Την 1η Ιουνίου 2012 η Telefónica S.A. (στο εξής: αναιρεσείουσα) άσκησε την προκειμένη αίτηση αναιρέσεως κατά της διατάξεως του Γενικού Δικαστηρίου και ζητεί από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη·
- να κρίνει ότι η προσφυγή ακυρώσεως στην υπόθεση T-228/10 είναι παραδεκτή και να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου αυτό να αποφανθεί επί της ουσίας της υποθέσεως·
- να καταδικάσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας.

10. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως,
- να καταδικάσει την προσφεύγουσα στο σύνολο των δικαστικών εξόδων.

11. Επί της αιτήσεως αναιρέσεως διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφη διαδικασία, ενώ στις 4 Φεβρουαρίου 2013 έλαβε χώρα και η επ' ακροατηρίου συζήτηση.

IV – Εκτίμηση

12. Η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και στηρίζεται σε τρεις λόγους αναιρέσεως.

13. Ο πρώτος λόγος αφορά το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, ενώ ο δεύτερος και ο τρίτος λόγος το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά το άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως αναφέρεται στο γενικό δικαίωμα προσφυγής, μεταξύ άλλων, κατά πράξεων της Επιτροπής, αλλά ο τρίτος λόγος έχει σχέση με το ειδικό δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά κανονιστικών πράξεων. Δεδομένου ότι το ειδικότερο προηγείται του γενικότερου θα εξετάσω τους λόγους αναιρέσεως με αντίστροφη σειρά.

A– Επί του ειδικού δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής κατά κανονιστικών πράξεων (τρίτος λόγος αναιρέσεως)

14. Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εκτίμησε ορθώς τις νομικές προϋποθέσεις σχετικά με το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Η περίπτωση αυτή επιτρέπει την άσκηση προσφυγών κατά κανονιστικών πράξεων οι οποίες δεν περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα.

15. Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει στις σκέψεις 43 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως ότι δεν απαιτείται να δοθεί απάντηση στο αν η επίδικη απόφαση συνιστά κανονιστική πράξη, καθόσον περιλαμβάνει οπωσδήποτε εκτελεστικά μέτρα. Συνεπώς, αποκλείεται εκ προοιμίου το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής βάσει της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

16. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο δύναται εν ανάγκη να αντικαταστήσει την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως³, θεωρώ ότι ενδείκνυται να εξετασθεί ακολούθως αν το Γενικό Δικαστήριο ερμήνευσε ορθώς όχι μόνον την προϋπόθεση που αφορά τα εκτελεστικά μέτρα, αλλά όλες τις προϋποθέσεις του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής κατά την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

1. Κανονιστική πράξη

17. Προκειμένου η αναιρεσείουσα να αντλήσει δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής από την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, η επίδικη απόφαση της Επιτροπής θα έπρεπε να αποτελεί κανονιστική πράξη.

18. Όπως έχω επισημάνει ήδη στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως, κανονιστικές πράξεις συνιστούν όλες οι πράξεις με γενική ισχύ, εξαιρουμένων όμως των νομοθετικών πράξεων κατά την έννοια του άρθρου 289, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ⁴. Τέτοια πράξη μπορεί να αποτελεί και η απόφαση⁵ κατά το άρθρο 288, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, ιδίως όταν δεν απευθύνεται σε συγκεκριμένους αποδέκτες⁶.

19. Η επίδικη απόφαση, η οποία εκδόθηκε όταν ίσχυε ακόμη το άρθρο 249, παράγραφος 4, ΕΚ, δεν είναι νομοθετική πράξη, καθόσον δεν εκδόθηκε στο πλαίσιο νομοθετικής διαδικασίας.

20. Συνεπώς, απομένει να εξετασθεί αν αυτή η απόφαση έχει γενική ισχύ.

21. Σύμφωνα με τον συνήθη ορισμό που χρησιμοποιείται στη νομολογία, ένα μέτρο έχει γενική ισχύ όταν εφαρμόζεται σε αντικειμενικά προσδιοριζόμενες καταστάσεις και παράγει έννομα αποτελέσματα για κατηγορίες προσώπων που προσδιορίζονται γενικώς και αφηρημένως⁷.

22. Υπέρ του ότι δεν συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις στην περίπτωση της επίδικης αποφάσεως συνηγορεί κατ' αρχάς το ότι αυτή απευθύνεται σε έναν συγκεκριμένο αποδέκτη, ήτοι στο Βασίλειο της Ισπανίας όπως προκύπτει από το άρθρο 7 της εν λόγω αποφάσεως. Η Επιτροπή θεωρεί ότι απόφαση αυτού του είδους δεν έχει γενική ισχύ, διότι δεσμεύει μόνον τον αποδέκτη.

23. Αρχικώς, επιβάλλεται να διευκρινισθεί ότι η δεσμευτική ισχύς πράξεως δεν πρέπει να συγχέεται με τη γενική ισχύ της. Άλλωστε, όσον αφορά τους κανονισμούς, τόσο το άρθρο 249, παράγραφος 2, ΕΚ όσο και το άρθρο 288, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ διακρίνουν μεταξύ της γενικής ισχύος τους και του κατά πόσο δεσμευτικοί είναι.

3 — Βλ. απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, C-71/09 P, C-73/09 P και C-76/09 P, Comitato «Venezia vuole vivere» κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-4727, σκέψη 118 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

4 — Βλ. τις προτάσεις μου της 17ης Ιανουαρίου 2013 στην υπόθεση C-583/11 P, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου, σημεία 30 επ.).

5 — Με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, στο γερμανικό κείμενο του άρθρου 288, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ αντικαταστάθηκε ο όρος «Entscheidung» [απόφαση] ο οποίος χρησιμοποιείται στο άρθρο 249, παράγραφος 4, ΕΚ από τον όρο «Beschluss» [διάταξη] που εν προκειμένω έχει την ίδια σημασία.

6 — Βλ. τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σημεία 50 έως 52).

7 — Βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1968, 6/68, Zuckerfabrik Watenstedt κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 701), της 5ης Μαΐου 1977, 101/76, Koninklijke Scholten Honig κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1977, σ. 254), και της 17ης Ιουνίου 1980, 789/79 και 790/79, Calprak και Società Emiliana Lavorazione Frutta κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 311, σκέψη 9), καθώς και διατάξεις της 28ης Ιουνίου 2001, C-352/99 P, Eridania κ.λπ. κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2001, σ. I-5037, σκέψη 42), και της 8ης Απριλίου 2008, C-503/07 P, Saint-Gobain Glass Deutschland κατά Επιτροπής (Συλλογή 2008, σ. I-2217, σκέψη 71)· βλ. ομοίως και αποφάσεις της 1ης Απριλίου 2004, C-263/02 P, Επιτροπή κατά Jégo-Quéré (Συλλογή 2004, σ. I-3425, σκέψη 43), και της 17ης Μαρτίου 2011, C-221/09, AJD Tuna (Συλλογή 2011, σ. I-1655, σκέψη 51).

24. Υπέρ της απόψεως της Επιτροπής, πάντως, συνηγορεί το ότι το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει επανειλημμένως σε σχέση με το άρθρο 173, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ ότι το βασικό κριτήριο διακρίσεως μεταξύ νομοθετικής πράξεως και αποφάσεως κατά την έννοια του άρθρου 189 της Συνθήκης ΕΟΚ συνίσταται στο αν το επίμαχο μέτρο έχει γενική ισχύ⁸. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Δικαστήριο έκρινε ότι η *έλλειψη* γενικής ισχύος αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας αποφάσεως⁹.

25. Ωστόσο, αποφάσεις –όπως η επίδικη εν προκειμένω– οι οποίες απευθύνονται σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη έχουν κάποια ιδιαιτερότητα. Συγκεκριμένα, κάθε κράτος μέλος ενσωματώνει και μια εθνική έννομη τάξη. Αποφάσεις οι οποίες απευθύνονται σε ένα κράτος μέλος είναι επιπλέον δεσμευτικές για όλα τα όργανα του κράτους μέλους συμπεριλαμβανομένων των δικαστηρίων του¹⁰. Επομένως, αποφάσεις απευθυνόμενες σε ένα κράτος μέλος μπορούν να διαμορφώνουν την εθνική έννομη τάξη και κατ' αυτόν τον τρόπο να αναπτύσσουν γενική ισχύ, μολονότι έχουν μόνον έναν αποδέκτη. Τούτο προκύπτει και από τη νομολογία κατά την οποία τα θιγόμενα πρόσωπα μπορούν να επικαλεσθούν διατάξεις αποφάσεως που απευθύνεται μόνο σε ένα κράτος μέλος¹¹. Συνεπώς, δεν προκαλεί έκπληξη ότι και το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει σε μεμονωμένες περιπτώσεις τη γενική ισχύ τέτοιων αποφάσεων¹².

26. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, απόφαση της Επιτροπής, όπως η επίδικη εν προκειμένω, με την οποία απαγορεύεται καθεστώς ενισχύσεων συνιστά για τους δυνητικούς δικαιούχους μέτρο γενικής ισχύος εφαρμοζόμενο σε αντικειμενικώς καθοριζόμενες καταστάσεις και συνεπάγεται έννομα αποτελέσματα για κατηγορία προσώπων η οποία προσδιορίζεται γενικώς και αφηρημένως¹³. Για τους δυνητικούς δικαιούχους καθεστώτος ενισχύσεων, λοιπόν, η απόφαση της Επιτροπής αποτελεί μέτρο «γενικής ισχύος»¹⁴.

27. Ασφαλώς, η απαγόρευση καθεστώτος ενισχύσεων αφορά μόνον το οικείο κράτος μέλος. Συγχρόνως όμως μεταβάλλει και την εθνική έννομη τάξη. Όντως, το καθεστώς ενισχύσεων δεν μπορεί να εφαρμοσθεί πλέον από καμία δημόσια υπηρεσία λόγω της αποφάσεως της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, παράγονται έννομα αποτελέσματα και για όλα τα πρόσωπα τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων. Εφόσον λοιπόν το καθεστώς ενισχύσεων καθαυτό μπορεί να εφαρμοσθεί σε αντικειμενικώς καθοριζόμενες καταστάσεις και συνεπάγεται έννομα αποτελέσματα για κατηγορίες προσώπων που προσδιορίζονται γενικώς και αφηρημένως, ισχύει το ίδιο και για την απόφαση της Επιτροπής που απαγορεύει το εν λόγω καθεστώς.

28. Το καθεστώς της ισπανικής νομοθεσίας περί φορολογίας εταιριών το οποίο, στην προκειμένη περίπτωση, απαγορεύεται εν μέρει διά της επίδικης αποφάσεως, μπορούσε να εφαρμοσθεί σε αντικειμενικώς καθοριζόμενες περιπτώσεις ενδοκοινοτικών εξαγωγών μετοχικού κεφαλαίου και αφορούσε τη γενικώς και αφηρημένως προσδιοριζόμενη κατηγορία των προσώπων που υπόκεινται στον φόρο. Η επίδικη απόφαση λοιπόν έχει γενική ισχύ, τουλάχιστον στον βαθμό που διαπιστώνει ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά.

8 — Βλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1962, 16/62 και 17/62, Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes κ.λπ. κατά Συμβουλίου (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 829), καθώς και διατάξεις της 5ης Νοεμβρίου 1986, 117/86, UFADE κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 3255, σκέψη 9), και της 12ης Ιουλίου 1993, C-168/93, Gibraltar και Gibraltar Development κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1993, σ. I-4009, σκέψη 11)· βλ. επίσης απόφαση AJD Tuna (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7, σκέψεις 50 επ.).

9 — Βλ. απόφαση Koninklijke Scholten Honig κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7, σκέψεις 8 και 11).

10 — Απόφαση της 21ης Μαΐου 1987, 249/85, Albako Margarinefabrik (Συλλογή 1987, σ. 2345, σκέψη 17).

11 — Βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1992, C 156/91, Hansa Fleisch Ernst Mundt (Συλλογή 1992, σ. I 5567, σκέψεις 12 επ.).

12 — Βλ. απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, C-80/06, Carp (Συλλογή 2007, σ. I-4473, σκέψη 21), καθώς και διάταξη Saint-Gobain Glass Deutschland κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7, σκέψη 71)· βλ. επίσης απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 2011, T-262/10, Microban International και Microban (Europe) κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-7697, σκέψεις 23 επ.), και διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου της 4ης Ιουνίου 2012, T-381/11, Eurofer κατά Επιτροπής (σκέψη 43).

13 — Βλ. αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Kwekerij van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 219, σκέψη 15), της 19ης Οκτωβρίου 2000, C-15/98 και C-105/99, Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-8855, σκέψη 33), της 29ης Απριλίου 2004, C-298/00 P, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. I-4087, σκέψη 37), και της 17ης Σεπτεμβρίου 2009, C-519/07 P, Επιτροπή κατά Koninklijke FrieslandCampina (Συλλογή 2009, σ. I-8495, σκέψη 53)· βλ. ομοίως και απόφαση Comitato «Venezia vuole vincere» κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψη 64).

14 — Βλ., συναφώς, απόφαση Ιταλία κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, σκέψη 39).

29. Εξάλλου και η αναιρεσείουσα προσέβαλε την απόφαση μόνον ως προς την ανωτέρω διαπίστωση. Συνεπώς, η προσφυγή της στρέφεται κατά κανονιστικής πράξεως κατά την έννοια της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

2. Πράξη η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα

30. Το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ προϋποθέτει επίσης ότι η προσβαλλόμενη πράξη δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα.

31. Στις σκέψεις 43 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συντρέχει αυτή η προϋπόθεση. Συγκεκριμένα, από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι είναι αναγκαία η λήψη εκτελεστικών μέτρων για την ανάκτηση των ενισχύσεων. Περαιτέρω, καθαυτή η διαπίστωση ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι ασύμβατο με την κοινή αγορά απαιτεί επίσης εκτέλεση, ιδίως υπό μορφή άρνησης χορηγήσεως των φορολογικών πλεονεκτημάτων αυτού του καθεστώτος.

32. Η αναιρεσείουσα αντιτείνει ότι η διαπίστωση περί ασυμβατότητας του καθεστώτος ενισχύσεων με την κοινή αγορά παράγει άμεσα αποτελέσματα και δεν απαιτεί εκτελεστικά μέτρα. Υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο εφόσον δέχθηκε ως δεδομένο στην αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη ότι η απόφαση περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα, λαμβάνοντας υπόψη μόνον ότι αυτή επιβάλλει τη λήψη τέτοιων μέτρων για την ανάκτηση των ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, η ανάκτηση έχει δευτερεύουσα σημασία σε σύγκριση προς την απαγόρευση του καθεστώτος ενισχύσεων βάσει της διαπιστώσεως η οποία αποτελεί το βασικό αντικείμενο της αποφάσεως και συνίσταται στο ότι το εν λόγω καθεστώς είναι ασύμβατο με την κοινή αγορά.

33. Κατόπιν αυτών των επισημάνσεων επιβάλλεται κατ' αρχάς η διαπίστωση ότι η εξέταση σχετικά με το αν η προσβαλλόμενη πράξη περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα πρέπει να γίνει με βάση το αντικείμενο της προσφυγής. Αντικείμενο της προσφυγής όμως συνιστά μόνον η διαπίστωση ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά, όπως ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως, και όχι η ανάκτηση των ενισχύσεων την οποία διατάσσει το άρθρο 4, παράγραφος 1. Ακολούθως, λοιπόν, πρέπει να αποσαφηνισθεί μόνον αν η διαπίστωση ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

34. Ομοίως, δεν αποκλείεται εκ προοιμίου η ανάκτηση ενισχύσεως να συνιστά εκτελεστικό μέτρο σχετικό με τη διαπίστωση ότι η ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Τούτο εξαρτάται από την ερμηνεία της εξεταζόμενης, εν προκειμένω, προϋποθέσεως του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής.

Το γράμμα της διατάξεως

35. Η ερμηνεία αυτή είναι δυσχερής, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

36. Κατ' αρχάς θα μπορούσε να γίνει δεκτό, όπως υποστηρίζουν και οι διάδικοι της προκειμένης διαφοράς, ότι τα εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ αφορούν μόνον την εφαρμογή της πράξεως στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εντούτοις, δεν συνηγορεί υπέρ αυτού το ότι ο όρος «Durchführungsmaßnahme» [αποδίδεται ως «εκτελεστικό μέτρο» στο ελληνικό γράμμα του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ] χρησιμοποιείται επίσης στο άρθρο 311, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ [στο ελληνικό γράμμα αυτής της διατάξεως αποδίδεται ως «μέτρο εφαρμογής»] όπου αφορά κανονισμό, ο οποίος μάλιστα κατά το άρθρο 288, παράγραφος 2,

πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει γενική ισχύ. Άλλη εναλλακτική σημασία προκύπτει από το γαλλικό κείμενο της ΣΛΕΕ όπου ο όρος «*mésures d'exécution*» χρησιμοποιείται και στο άρθρο 299, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ και μάλιστα υπό την έννοια του μέτρου αναγκαστικής εκτελέσεως, δηλαδή της *πραγματικής* εφαρμογής μιας πράξεως.

37. Ακόμη πιο αβέβαιο είναι το ζήτημα σχετικά με το πότε μια κανονιστική πράξη «περιλαμβάνει» τέτοιο εκτελεστικό μέτρο. Κατά το γερμανικό και το αγγλικό¹⁵ κείμενο του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ υφίσταται λογική και χρονική *ακολουθία*: η πράξη έχει ως αποτέλεσμα (μεταγενέστερα) εκτελεστικά μέτρα. Ωστόσο, πράξη η οποία εφαρμόζεται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις συνεπάγεται πάντα εκτελεστικά μέτρα, είτε νομικής είτε πραγματικής φύσεως όπως σε περίπτωση αναγκαστικής επιβολής της. Επομένως, μόνον πράξη στερούμενη κάθε πεδίου εφαρμογής δεν θα περιλάμβανε μέτρα για την εκτέλεσή της.

38. Περαιτέρω, το γαλλικό¹⁶ κείμενο του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ μπορεί να γίνει αντιληπτό υπό την έννοια ότι η πράξη δεν πρέπει να *περιλαμβάνει* εκτελεστικά μέτρα. Παρόμοια διατύπωση στη γερμανική γλώσσα απαντάται στο ιστορικό θεσπίσεως της διατάξεως¹⁷. Στην περίπτωση αυτή όμως δεν θα ήταν κατανοητό για ποιον λόγο δεν θα μπορούσε να προσβληθεί ειδικώς πράξη η οποία περιλαμβάνει ήδη εκτελεστικά μέτρα και δεν απαιτεί άλλα.

Το ιστορικό θεσπίσεως της διατάξεως

39. Υπό αυτές τις συνθήκες, η σημασία της προϋποθέσεως που αφορά τα εκτελεστικά μέτρα μπορεί να εξακριβωθεί μόνο βάσει του ιστορικού θεσπίσεως της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

40. Όπως έχω αναλύσει ήδη σε άλλο πλαίσιο, η τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ ανάγεται στις εργασίες της Ευρωπαϊκής Συνελεύσεως όσον αφορά το σχέδιο της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης¹⁸. Με την προσθήκη περί «εκτελεστικών μέτρων» θα περιοριζόταν η επέκταση του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής σε εκείνες τις περιπτώσεις που ο ιδιώτης «πρέπει πρώτα να παραβεί τον νόμο ώστε να έχει πρόσβαση σε δικαστήριο»¹⁹. Η σκέψη αυτή είχε εκφρασθεί αρχικώς από τον γενικό εισαγγελέα F. G. Jacobs στην υπόθεση *Unión de Pequeños Agricultores* κατά Συμβουλίου. Κατά την εκτίμησή του, δεν παρέχεται στον ιδιώτη η προσήκουσα δικαστική προστασία όταν αυτός δύναται να προσβάλει το κύρος πράξεως της Ένωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων μόνον παραβαίνοντας τους προβλεπόμενους από την πράξη αυτή κανόνες και προβάλλοντας ως μέσο άμυνας, στο πλαίσιο ποινικής ή πολιτικής διαδικασίας εναντίον του, την ακυρότητα της εν λόγω πράξεως²⁰.

15 — Η απόδοση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ στην αγγλική είναι αποσπασματικώς η ακόλουθη: «[...] against a regulatory act which [...] does not entail implementing measures».

16 — Η απόδοση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ στη γαλλική είναι αποσπασματικώς η ακόλουθη: «[...] contre les actes réglementaires [...] qui ne comportent pas de mesures d'exécution».

17 — Γραμματεία της Ευρωπαϊκής Συνελεύσεως, τελική έκθεση της ομάδας εργασίας για τον τρόπο λειτουργίας του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 2003 (έγγραφο CONV 636/03, σημείο 21).

18 — Βλ. τις προτάσεις μου *Inuit Tapiriit Kanatami* κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σημεία 39 επ. και 44).

19 — Γραμματεία της Ευρωπαϊκής Συνελεύσεως, τελική έκθεση της ομάδας εργασίας για τον τρόπο λειτουργίας του Δικαστηρίου (προπαρατίθεται στην υποσημείωση 17, σημείο 21).

20 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα F. G. Jacobs της 21ης Μαρτίου 2002, C-50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores* κατά Συμβουλίου (απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, Συλλογή 2002, σ. I-6677, σημείο 43).

41. Δεδομένου αυτού του αναγνωρισμένου σκοπού²¹ της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, η επιταγή σχετικά με τα εκτελεστικά μέτρα κανονιστικής πράξεως πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι η πράξη παράγει άμεσα αποτελέσματα για τον ιδιώτη –όπως υποστηρίζουν και αμφότεροι οι διάδικοι της προκειμένης διαφοράς– χωρίς να είναι *αναγκαία* τα εκτελεστικά μέτρα²². Αυτή η αναφορά στην ανάγκη εκτελεστικών μέτρων συνάδει προς το πνεύμα και τον σκοπό του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής: μόνον όταν καθαυτή η κανονιστική πράξη παράγει οριστικά έννομα αποτελέσματα για τον ιδιώτη, απαιτείται και άμεση δικαστική προστασία.

42. Συναφώς, επιβάλλεται η διάκριση μεταξύ των αφηρημένων και των συγκεκριμένων έννομων αποτελεσμάτων κανονιστικής πράξεως. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε ήδη, κατά τον ορισμό της πράξεως με γενική ισχύ, η εν λόγω πράξη παράγει έννομα αποτελέσματα για κατηγορίες προσώπων που προσδιορίζονται γενικώς και αφηρημένως²³. Ωστόσο, τέτοια αφηρημένα έννομα αποτελέσματα τα οποία παράγονται από την εφαρμογή κανόνα δικαίου δεν συνεπάγονται κατ' ανάγκη ότι μια πράξη δεν απαιτεί εκτελεστικά μέτρα. Ειδάλλως δεν θα είχε πλέον ουδεμία σημασία η επιπρόσθετη προϋπόθεση ότι η κανονιστική πράξη δεν πρέπει να περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα. Για τον λόγο αυτόν, τα έννομα αποτελέσματα, που επιβάλλεται να διαπιστωθούν συναφώς, πρέπει να είναι τόσο συγκεκριμένα, ώστε να μην χρήζουν περαιτέρω εξατομικεύσεως όσον αφορά μεμονωμένα πρόσωπα. Δηλαδή, καθαυτή η κανονιστική πράξη οφείλει να προβλέπει κατά τρόπο εξαντλητικό τα έννομα αποτελέσματά της για κάθε ιδιώτη.

Η ανάγκη εκτελεστικών μέτρων για την επίδικη απόφαση

43. Μολονότι δημιουργείται η εντύπωση ότι οι διάδικοι συμφωνούν σε γενικές γραμμές, υφίσταται διαφωνία σχετικά με το αν η επίδικη, εν προκειμένω, απόφαση χρήζει εκτελεστικών μέτρων.

44. Κατά την Επιτροπή, τα εκτελεστικά μέτρα είναι αναγκαία για την επίδικη απόφαση, καθόσον αυτή είναι δεσμευτική μόνο για τον αποδέκτη της, το Βασίλειο της Ισπανίας. Τούτο ισχύει ιδίως ως προς την ανάκτηση των ενισχύσεων η οποία απαιτεί περαιτέρω πράξεις εκ μέρους της Ισπανίας.

45. Αντιθέτως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η επίδικη απόφαση παράγει πολλαπλά άμεσα αποτελέσματα. Αυτά δεν αφορούν μόνον το Βασίλειο της Ισπανίας. Η άμεσης εφαρμογής απαγόρευση του καθεστώτος ενισχύσεων, την οποία προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως, κωλύει άμεσα και τους πραγματικούς και δυνητικούς δικαιούχους να επωφεληθούν στο εξής του καθεστώτος ενισχύσεων.

46. Κατ' αρχάς επιβάλλεται η διαπίστωση, αντιθέτως προς το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως και προς την άποψη της Επιτροπής, ότι η ανάκτηση των ενισχύσεων δεν συνιστά αναγκαίο εκτελεστικό μέτρο για τη διαπίστωση περί μερικής ασυμβατότητας του καθεστώτος ενισχύσεων με την κοινή αγορά όπως την ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 1 της επίδικης αποφάσεως. Ασφαλώς, η εν λόγω διαπίστωση είναι αναγκαία και «λογική»²⁴ προϋπόθεση για την ανάκτηση των ενισχύσεων. Εντούτοις, όπως προκύπτει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999²⁵ και από την κατάσταση της αναιρεσείουσας, η ανάκτηση δεν αποτελεί υποχρεωτική συνέπεια της διαπιστώσεως της ασυμβατότητας, αλλά στηρίζεται σε χωριστή απόφαση της Επιτροπής. Επομένως, η

21 — Βλ. διατάξεις του Γενικού Δικαστηρίου της 4ης Ιουνίου 2012, T-379/11, Hüttenwerke Krupp Mannesmann κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 52), και Eurofer κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 12, σκέψη 60).

22 — Βλ. επίσης απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου Microban International και Microban (Europe) κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 12, σκέψη 34), η οποία όμως περιορίζεται σε εκτελεστικά μέτρα των κρατών μελών.

23 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 21.

24 — Βλ. απόφαση της 14ης Απριλίου 2011, C-613/11, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Συλλογή 2011, σ. I-2933, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

25 — Κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1).

διάταξη του άρθρου 4, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως, κατά την οποία η Ισπανία πρέπει να ανακτήσει συγκεκριμένες ενισχύσεις, συνιστά αυτοτελές τμήμα της αποφάσεως το οποίο δεν έχει προσβληθεί και ως εκ τούτου η ανάγκη εκτελέσεώς του ουδεμία σημασία έχει για το αντικείμενο της προκειμένης προσφυγής.

47. Συνεπώς, όσον αφορά το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής της αναιρεσείουσας είναι κρίσιμο μόνον το αν καθαυτή η διαπίστωση ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά απαιτεί εκτελεστικά μέτρα.

48. Συναφώς, είναι ορθή η άποψη της αναιρεσείουσας ότι η εν λόγω διαπίστωση παράγει άμεσα συγκεκριμένα έννομα αποτελέσματα. Τούτο όμως ισχύει κατ' αρχάς μόνον έναντι του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η απόφαση. Επομένως, η Επιτροπή ορθώς επισημαίνει ότι αυτή η απόφαση δεν είναι δεσμευτική έναντι άλλων προσώπων βάσει του άρθρου 249, παράγραφος 4, ΕΚ.

49. Όπως προαναφέρθηκε όμως, η απόφαση που απευθύνεται μόνον προς το κράτος μέλος έχει ως αποτέλεσμα και τη μεταβολή της εθνικής έννομης τάξεως²⁶. Υπό αυτό το πρίσμα, η αδυναμία εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων παράγει έννομα αποτελέσματα και για τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω καθεστώτος. Για τον λόγο αυτόν, η ανάγκη εκτελεστικών μέτρων πρέπει να εξετασθεί και βάσει των εν λόγω αποτελεσμάτων.

50. Σε αυτό το πλαίσιο επιβάλλεται η διαπίστωση ότι δεν υφίσταται το αναγκαίο συγκεκριμένο και οριστικό έννομο αποτέλεσμα για τους δικαιούχους του καθεστώτος ενισχύσεων. Πράγματι, το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως δεν προβλέπει τις επιπτώσεις που θα έχει η αδυναμία εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων για τον κάθε υποκείμενο στον φόρο. Οι επιπτώσεις αυτές θα προκύψουν βάσει σχετικής αποφάσεως επιβολής φόρου, διότι καθαυτή η αδυναμία εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων δεν συνεπάγεται ούτε απαγόρευση ούτε επιταγή. Επιπλέον, οι συνέπειες της αδυναμίας εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων επί του περιεχομένου της αποφάσεως επιβολής φόρου δεν είναι ίδιες για κάθε πρόσωπο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτού του καθεστώτος. Κατ' αρχάς, εντός της σχετικής φορολογικής περιόδου πρέπει να έχει πραγματοποιηθεί εν γένει εξαγορά μετοχικού κεφαλαίου. Επομένως, οι συγκεκριμένες επιπτώσεις αυτής της εξαγοράς για κάθε πρόσωπο που επηρεάζεται κατά τρόπο αφηρημένο διαφέρουν αναλόγως με την αξία του χρηματοοικονομικού εμπορικού κεφαλαίου το οποίο πρέπει να σχηματισθεί βάσει του καθεστώτος ενισχύσεων και αναλόγως του ύψους των κερδών ή των απωλειών που πρέπει να διαπιστωθούν κατά τα λοιπά.

51. Είναι αναγκαία, λοιπόν, για τον υποκείμενο στον φόρο η εξατομίκευση των εννόμων αποτελεσμάτων της αδυναμίας εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων διά αποφάσεως επιβολής φόρου. Συνεπώς, η απόφαση επιβολής φόρου συνιστά εκτελεστικό μέτρο το οποίο «περιλαμβάνεται» στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως κατά την έννοια του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

52. Συναφώς, δεν έχει επίσης σημασία αν πρόκειται για εκτελεστικό μέτρο της Ένωσης ή κράτους μέλους –όπως στην προκειμένη περίπτωση. Άλλωστε, τόσο το σύστημα δικαστικής προστασίας όσο και το διοικητικό σύστημα της Ένωσης στηρίζεται στη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών της Ένωσης και των κρατών μελών.

53. Επίσης, η μερική αδυναμία εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων της ισπανικής νομοθεσίας περί φορολογίας εταιριών δεν συνιστά απαγόρευση την οποία θα μπορούσε να παραβιάσει ο υποκείμενος στον φόρο προκαλώντας την επιβολή κυρώσεων εις βάρος του. Από νομοτεχνικής απόψεως, η αδυναμία εφαρμογής συνεπάγεται την κατάργηση της δυνατότητας εκμεταλλεύσεως φορολογικού πλεονεκτήματος. Δεν είναι προφανής ο λόγος για τον οποίο ο υποκείμενος στον φόρο δεν θα ήταν

26 — Βλ., ανωτέρω, σημεία 25 και 27.

δυνατόν ή εύλογο να επικαλεσθεί στη φορολογική του δήλωση την απόσβεση που προβλέπει το καθεστώς ενισχύσεων και να προσβάλει ενδεχόμενη αρνητική απόφαση επιβολής φόρου ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να ελέγξει παρεμπιπτότως τη νομιμότητα του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως και εν ανάγκη να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το κύρος του βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

54. Συναφώς, δεν έχει επίσης καμία σημασία το ότι η αναιρεσείουσα δεν επικαλέσθηκε την εφαρμογή του καθεστώτος ενισχύσεων λόγω ανεπαρκούς σχεδιασμού. Βεβαίως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι μετά την ημερομηνία έως την οποία προστατεύεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως, προέβη σε δύο εξαγορές μετοχικού κεφαλαίου που για προληπτικούς λόγους πραγματοποιήθηκαν κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μην εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων και ως εκ τούτου δεν θα μπορούσε καν να ασκηθεί παρεμπιπτόντων έλεγχος για αυτές. Το γεγονός αυτό όμως οφείλεται μόνο στην εκτίμηση εκ μέρους της ίδιας της αναιρεσείουσας σχετικά με την ισχύ της επίδικης αποφάσεως, καθώς και στις ενέργειές της βάσει αυτής της εκτιμήσεως, αλλά όχι στην έλλειψη δυνατότητας ασκήσεως ευθείας προσφυγής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Ακόμη και η παροχή τέτοιας δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής δεν θα μπορούσε να εξασφαλίσει στην αναιρεσείουσα ασφάλεια δικαίου όσον αφορά τις εν λόγω εξαγορές μετοχικού κεφαλαίου τις οποίες πραγματοποίησε.

55. Το Γενικό Δικαστήριο, λοιπόν, έκρινε ορθώς στη σκέψη 44 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως ότι η άρνηση χορηγήσεως του φορολογικού πλεονεκτήματος που προβλέπει το καθεστώς ενισχύσεων συνιστά εκτελεστικό μέτρο της επίδικης αποφάσεως.

56. Κατά συνέπεια, το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Επομένως, η προσφυγή της αναιρεσείουσας δεν στρέφεται κατά κανονιστικής πράξεως η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα.

3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

57. Η αναιρεσείουσα, λοιπόν, δεν είχε δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής βάσει της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, διότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως συνιστά μεν κανονιστική πράξη, αλλά περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα. Συνεπώς, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος.

4. Πράξη που αφορά άμεσα την αναιρεσείουσα

58. Εάν το Δικαστήριο καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα, θα έπρεπε να εξετασθεί επίσης σε σχέση με το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής της αναιρεσείουσας κατά την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, αν το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως αφορά άμεσα την αναιρεσείουσα.

59. Εφόσον δεν συντρέχει κανένας λόγος η προϋπόθεση ότι η πράξη πρέπει να αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα να ερμηνευθεί εν προκειμένω κατά τρόπο διαφορετικό από εκείνον κατά τον οποίον ερμηνεύεται στη δεύτερη περίπτωση της σχετικής διατάξεως²⁷, πρέπει να γίνει δεκτό κατά πάγια νομολογία ότι η πράξη αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα, πρώτον, όταν το προσβαλλόμενο μέτρο της

27 — Βλ. τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σκέψεις 68 επ.).

Ένωσης παράγει άμεσα αποτελέσματα ως προς τη νομική κατάσταση του προσφεύγοντος και, δεύτερον, όταν δεν καταλείπει καμία εξουσία εκτιμήσεως στους αποδέκτες του, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, καθόσον αυτή έχει καθαρά αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικώς από τη ρύθμιση της Ένωσης, χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων²⁸.

60. Η δεύτερη προϋπόθεση στηρίζεται στο ότι η προσβαλλόμενη πράξη χρήζει περαιτέρω εκτελέσεως. Τούτο όμως δεν συμβαίνει σε περιπτώσεις πράξεων οι οποίες δεν περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα. Τέτοιες πράξεις λειτουργούν πάντα κατά τρόπο αυτόματο και τα έννομα αποτελέσματά τους απορρέουν αποκλειστικώς από τη ρύθμιση της Ένωσης.

61. Για τον λόγο αυτόν, στο πλαίσιο της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, έχει σημασία μόνον το αν η προσβαλλόμενη πράξη παράγει άμεσα αποτελέσματα ως προς τη νομική κατάσταση του προσφεύγοντος. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ο σύνδεσμος με τον συγκεκριμένο προσφεύγοντα. Δηλαδή, οι δύο πρώτες προϋποθέσεις αφορούν μόνον την προσβαλλόμενη πράξη χωρίς να λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση του προσφεύγοντος. Υπό αυτές τις συνθήκες όμως θα μπορούσε οποιοσδήποτε να προσφύγει κατά κανονιστικής πράξεως μη περιλαμβάνουσας εκτελεστικά μέτρα, ανεξαρτήτως του αν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτής της πράξεως. Επομένως, η επιταγή ότι η πράξη πρέπει να αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα έχει ως σκοπό, τόσο εν προκειμένω όσο και στη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, να αποκλείσει την άσκηση *actio popularis*.

62. Ωστόσο, εάν ο προσφεύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τέτοιας πράξεως, αυτή παράγει κατ' ανάγκη άμεσα αποτελέσματα για εκείνον. Τούτο ισχύει και για την αναιρεσίουσα, εφόσον αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του καθεστώτος ενισχύσεων το οποίο δεν δύναται να εφαρμοσθεί λόγω του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως. Δεδομένου ότι η αναιρεσίουσα υπόκειται στη φορολογία εταιριών στο Βασίλειο της Ισπανίας, η πράξη θα την αφορούσε άμεσα –σε περίπτωση που το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση συνιστά κανονιστική πράξη η οποία δεν περιλαμβάνει εκτελεστικά μέτρα.

B– Επί του γενικού δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής κατά οποιωνδήποτε πράξεων (δεύτερος λόγος αναιρέσεως)

63. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσίουσα προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι εφάρμοσε κατά τρόπο εσφαλμένο τη νομολογία σχετικά με το παραδεκτό των προσφυγών κατά των αποφάσεων περί κρατικών ενισχύσεων βάσει της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Η περίπτωση αυτή προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά οποιασδήποτε πράξεως της Επιτροπής της οποίας δεν είναι μεν αποδέκτης, αλλά το αφορά άμεσα και ατομικά.

64. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στην αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη ότι η επίδικη απόφαση δεν αφορούσε ατομικώς την αναιρεσίουσα. Στις σκέψεις 23 έως 26 επισήμανε ότι απόφαση της Επιτροπής που απαγορεύει καθεστώς ενισχύσεων μπορεί να αφορά ατομικώς εταιρία μόνον όταν η εταιρία είναι πραγματικός δικαιούχος του εν λόγω καθεστώτος και η Επιτροπή έχει διατάξει την ανάκτηση της ενισχύσεως. Ασφαλώς, η αναιρεσίουσα είναι πραγματικός δικαιούχος του καθεστώτος ενισχύσεων. Εντούτοις, καλύπτεται από την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως και δεν την αφορά η διάταξη περί ανακτήσεως της ενισχύσεως.

28 — Βλ. απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2011, C 463/10 P και C 475/10 P, Deutsche Post κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-9639, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

65. Κατά πάγια νομολογία, πρόσωπο άλλο από τον αποδέκτη αποφάσεως δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι η απόφαση το αφορά ατομικά, παρά μόνον αν η απόφαση αυτή το θίγει λόγω συγκεκριμένων προσωπικών ιδιοτήτων του ή λόγω ιδιαίτερης καταστάσεως η οποία το διακρίνει έναντι κάθε άλλου προσώπου και, ως εκ τούτου, το εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη²⁹. Όπως έχω επισημάνει ήδη στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως, η νομολογία αυτή πρέπει να εξακολουθήσει να λαμβάνεται υπόψη και σε σχέση με το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά το νέο άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ³⁰.

66. Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τέτοιου είδους εξατομικευση προσώπου όσον αφορά τους πραγματικούς αποδέκτες ατομικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει καθεστώτος ενισχύσεων και των οποίων την ανάκτηση διέταξε η Επιτροπή³¹. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει επισημάνει, συναφώς, ότι η εντολή ανακτήσεως εκθέτει τους δικαιούχους του καθεστώτος ενισχύσεων στον κίνδυνο να αναζητηθούν τα παρασχεθέντα σε αυτούς πλεονεκτήματα και, επομένως, τους θίγει όσον αφορά τη νομική τους κατάσταση. Εξάλλου, το ενδεχόμενο να μην αναζητηθούν, μεταγενέστερα, από τους δικαιούχους τα πλεονεκτήματα που κρίθηκαν παράνομα δεν αποκλείει το να θεωρηθεί ότι η απόφαση της Επιτροπής τους αφορά ατομικά³².

67. Η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι αυτή η νομολογία μπορεί να εφαρμοσθεί στην περίπτωση της. Μολονότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως δεν της επιβάλλει να επιστρέψει τις ενισχύσεις που έλαβε, διατρέχει και αυτή τον κίνδυνο της επιστροφής τους. Αυτός ο κίνδυνος προκύπτει, αφενός, από το ότι ανταγωνιστής της αναιρεσείουσας έχει προσφύγει κατά της εν λόγω διατάξεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου³³. Αφετέρου, είναι δυνατόν να ασκηθούν προσφυγές εκ μέρους τρίτων σε εθνικό επίπεδο λόγω της διαπιστώσεως ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά.

68. Κατά την Επιτροπή, ό,τι συμβεί μετά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως δεν επηρεάζει την εκτίμηση ως προς το αν η πράξη αφορά ατομικώς τον προσφεύγοντα. Τούτο ισχύει ιδίως για ενδεχόμενες δικαστικές αποφάσεις σχετικές με την επίδικη απόφαση.

69. Κατ' αρχάς, στο πλαίσιο εξετάσεως της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ επιβάλλεται επίσης να ληφθεί υπόψη το αντικείμενο της προκειμένης προσφυγής. Η αναιρεσείουσα προσέβαλε με την προσφυγή της μόνον το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως, στο οποίο διαπιστώνεται ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά. Αυτή η διάταξη, λοιπόν, θα έπρεπε να αφορά ατομικώς την αναιρεσείουσα.

70. Εάν δεν ληφθεί υπόψη η εντολή ανακτήσεως, η οποία δεν συνιστά αντικείμενο της προσφυγής, το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως συνεπάγεται για την αναιρεσείουσα μόνον ότι στο μέλλον δεν θα μπορεί να επωφεληθεί πλέον του καθεστώτος ενισχύσεων. Κατά πάγια νομολογία όμως μια επιχείρηση δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να προσβάλει απόφαση της Επιτροπής που απαγορεύει ένα τομεακό καθεστώς ενισχύσεων, αν η απόφαση αυτή αφορά την εν λόγω επιχείρηση μόνο λόγω του ότι η επιχείρηση δραστηριοποιείται στον οικείο τομέα και μπορεί να επωφεληθεί του εν λόγω

29 — Βλ. αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 939), της 13ης Δεκεμβρίου 2005, C-78/03 P, Επιτροπή κατά Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum (Συλλογή 2005, σ. I-10737, σκέψη 33), και Deutsche Post κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 27, σκέψη 71).

30 — Βλ. τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σκέψεις 89 επ.).

31 — Απόφαση Comitato «Venezia vuole vivere» κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψη 53): βλ. επίσης αποφάσεις Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, σκέψη 34) και Ιταλία κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, σκέψη 39).

32 — Απόφαση Comitato «Venezia vuole vivere» κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψη 56).

33 — Βλ. υπόθεση T-207/10, Deutsche Telekom κατά Επιτροπής.

καθεστώς³⁴. Συνεπώς, η πράξη δεν μπορεί να αφορά ατομικώς την αναιρεσείουσα ως δυνητική δικαιούχο του καθεστώτος ενισχύσεων. Επίσης, το ότι ήταν πραγματική δικαιούχος σε προγενέστερο στάδιο δεν τη διακρίνει έναντι εκείνων των προσώπων τα οποία εις το εξής δεν θα δικαιούνται πλέον την ενίσχυση.

71. Εφόσον όμως η αναιρεσείουσα, ως πραγματική δικαιούχος, επικαλείται τον κίνδυνο της ανακτήσεως των παρασχεθέντων πλεονεκτημάτων του καθεστώτος ενισχύσεων, επιβάλλεται η επισήμανση ότι αυτός ο κίνδυνος πρέπει να προκύπτει σε κάθε περίπτωση από την επίδικη απόφαση καθαυτή. Ακόμη και η νομολογία που παρέθεσε η αναιρεσείουσα σχετικά με τον κίνδυνο ανακτήσεως αφορούσε τέτοιο κίνδυνο. Στην παρατεθείσα υπόθεση, δηλαδή, δεν προέκυπτε με σαφήνεια από την απόφαση της Επιτροπής αν στη συγκεκριμένη περίπτωση η ενίσχυση είχε ληφθεί παρανόμως και για αυτόν τον λόγο έπρεπε να ανακτηθεί³⁵.

72. Πάντως, δεν χωρεί αμφιβολία ότι κατά την επίδικη εν προκειμένω απόφαση, η αναιρεσείουσα δεν οφείλει καμία επιστροφή. Ως εκ τούτου, δεν υφίσταται κίνδυνος λόγω της επίδικης αποφάσεως παρά μόνον αν η επίδικη απόφαση τροποποιηθεί με πρωτοβουλία τρίτου. Στην περίπτωση αυτή, η αναιρεσείουσα μπορεί να στραφεί εν ανάγκη κατά της εν λόγω νέας αποφάσεως χωρίς να κωλύεται από το δεδουλευμένο άλλης διαδικασίας.

73. Η διαπίστωση στην οποία προέβη η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση, ότι δηλαδή το καθεστώς ενισχύσεων είναι εν μέρει ασύμβατο με την κοινή αγορά δεν μπορεί επίσης να προκαλέσει τον κίνδυνο απώλειας των ληφθέντων πλεονεκτημάτων λόγω ενδεχόμενων προσφυγών τρίτων σε εθνικό επίπεδο. Συναφώς, η Επιτροπή έχει επισημάνει ορθώς ότι τα εθνικά δικαστήρια δεσμεύονται από την επίδικη απόφαση και την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που αυτή προβλέπει. Αυτή η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως καλύπτει και άλλες αξιώσεις στις οποίες η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι είναι εκτεθειμένη.

74. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ορθώς, στο πλαίσιο της αναιρεσιβαλλόμενης διατάξεως, ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως δεν αφορά ατομικώς την αναιρεσείουσα κατά την έννοια της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Επομένως, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως είναι επίσης αβάσιμος.

Γ– Επί της προσβολής του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (πρώτος λόγος αναιρέσεως)

75. Τέλος, με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη προσβάλλει το δικαίωμά της σε αποτελεσματική δικαστική προστασία. Το δικαίωμα αυτό απορρέει από τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ), καθώς και από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

76. Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο έχει επισημάνει στη σκέψη 38 της αναιρεσιβαλλόμενης διατάξεως ότι ο προσφεύγων δεν κωλύεται να προτείνει την υποβολή αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον εθνικού δικαστηρίου και κατ' αυτόν τον τρόπο να αμφισβητήσει εν ανάγκη το κύρος της επίδικης αποφάσεως.

34 — Βλ. μόνον απόφαση Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 — Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak της 16ης Δεκεμβρίου 2010 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-71/09 P, C-73/09 P και C-76/09 P, Comitato «Venezia vuole vivere» κατά Επιτροπής (απόφαση της 9ης Ιουνίου 2011, σημεία 71 έως 78).

77. Αντιθέτως, η αναιρεσείουσα δεν θεωρεί αποτελεσματική αυτήν τη δυνατότητα, διότι κατ' αυτόν τον τρόπο δεν εξασφαλίζεται η πρόσβασή της στα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης. Αφενός, δεν είναι βέβαιο αν μπορεί να προκύψει εν γένει νομική διαφορά σε εθνικό επίπεδο³⁶. Αφετέρου, η διαδικασία προσφυγής κατά το άρθρο 263 ΣΛΕΕ δεν υποκαθίσταται διά της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως δεδομένης της αβεβαιότητας της παραπομπής, καθώς και της διάρκειας και των λεπτομερειών αυτής της διαδικασίας.

78. Στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως C-583/11 P έχω αναλύσει ήδη διεξοδικώς ότι το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά το άρθρο 47 του Χάρτη, λαμβανομένων υπόψη των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ, δεν επιτάσσει την παροχή δυνατότητας ασκήσεως ευθείας προσφυγής κατά νομοθετικών πράξεων³⁷. Τούτο ισχύει και για την επίδικη, εν προκειμένω, απόφαση με γενική ισχύ. Άλλωστε, το νομικό σύστημα των Συνθηκών, το οποίο στηρίζεται στα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης και στα εθνικά δικαστήρια, παρέχει και στην προκειμένη περίπτωση αποτελεσματική δικαστική προστασία διά της προβολής της ελλείψεως νομιμότητας κατά τρόπο παρεμπίπτοντα υπό μορφή ενστάσεως³⁸.

79. Ασφαλώς, με γνώμονα το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, θα ήταν ανεπαρκές ένα σύστημα στο πλαίσιο του οποίου θα έπρεπε ένας ιδιώτης να διαπράξει κατ' αρχάς κάποια παρανομία και να προκαλέσει την επιβολή κυρώσεως, προκειμένου να καταστήσει δυνατό τον έλεγχο νομιμότητας πράξεως στο πλαίσιο της προσβολής της σχετικής κυρώσεως³⁹. Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, δεν υφίσταται προδήλως τέτοια κατάσταση⁴⁰.

80. Δεδομένου, λοιπόν, ότι η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη δεν προσβάλλει ούτε το άρθρο 47 του Χάρτη ούτε τα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι επίσης αβάσιμος.

Δ– Επί του έννομου συμφέροντος

81. Επομένως, εφόσον και οι τρεις λόγοι αναιρέσεως που προβάλλει η αναιρεσείουσα είναι αβάσιμοι, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη. Εντούτοις, εάν το Δικαστήριο αναγνωρίσει το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά τη δεύτερη ή την τρίτη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, θα έπρεπε να εξετασθεί και το έννομο συμφέρον της αναιρεσείουσας.

82. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η Επιτροπή στήριξε την ένσταση απαραδέκτου, την οποία προέβαλε, και στην έλλειψη έννομου συμφέροντος της προσφεύγουσας. Στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης διατάξεως, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε σαφή θέση επί του εν λόγω ζητήματος.

83. Στο πλαίσιο της προκειμένης διαδικασίας, η Επιτροπή επικαλείται εκ νέου την έλλειψη έννομου συμφέροντος όσον αφορά την προσφυγή και ζητεί από το Δικαστήριο να διατηρήσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη αντικαθιστώντας την αιτιολογία της.

84. Η αναιρεσείουσα αντιτείνει ότι έχει έννομο συμφέρον ως προς την ακύρωση του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αφενός, αίρεται ο κίνδυνος των μειονεκτημάτων που μπορεί να συνεπάγεται η διαπίστωση ότι το καθεστώς ενισχύσεως είναι ασύμβατο με την κοινή αγορά, σε περίπτωση ενδεχόμενης καταργήσεως της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Αφετέρου, η αναιρεσείουσα θα μπορούσε στο μέλλον να ωφεληθεί εκ

36 — Βλ., πιο αναλυτικά, ανωτέρω, σημείο 54.

37 — Βλ. τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σημεία 106 επ.).

38 — Βλ., πιο αναλυτικά, τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σημεία 115 επ.).

39 — Βλ. τις προτάσεις μου Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 4, σημεία 118 επ.).

40 — Βλ., πιο αναλυτικά, ανωτέρω, σημείο 53.

νέου από το καθεστώς ενισχύσεων. Ασφαλώς, το Βασίλειο της Ισπανίας κατάργησε εν τω μεταξύ αυτό το καθεστώς λόγω της επίδικης αποφάσεως. Ωστόσο, η ακύρωση του άρθρου 1, παράγραφος 1, αυτής της αποφάσεως θα καθιστούσε δυνατή την εκ νέου θέσπιση του καθεστώτος ή την προβολή αξιώσεως προς αποζημίωση έναντι του Ισπανικού Δημοσίου.

85. Μια προσφυγή ασκείται παραδεκτώς μόνον όταν ο προσφεύγων έχει έννομο συμφέρον με βάση το αντικείμενο της προσφυγής. Τούτο προϋποθέτει ότι η προσφυγή μπορεί να εξασφαλίσει κάποιο όφελος στον διάδικο που την άσκησε⁴¹.

86. Φρονώ ότι για τη διαπίστωση τέτοιου οφέλους δεν πρέπει να τίθενται υπερβολικές προϋποθέσεις. Αυτό ισχύει ιδίως όταν πληρούνται ήδη οι αυστηρές προϋποθέσεις της δεύτερης και της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ και τούτο θα ληφθεί ως δεδομένο στο πλαίσιο αυτής της επικουρικής εξετάσεως. Η απαίτηση έννομου συμφέροντος προστατεύει όλους τους διαδίκους, ώστε να μην εμπλακούν σε μια διαφορά που δεν μπορεί να έχει κανένα όφελος για τον προσφεύγοντα. Πάντως, εν προκειμένω δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση.

87. Βεβαίως, δεν καθίσταται πρόδηλο κανένα όφελος σε σχέση με τις εξαγορές μετοχικού κεφαλαίου οι οποίες ολοκληρώθηκαν ήδη και ως προς τις οποίες το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως προστατεύει τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της αναιρεσείουσας. Συναφώς, η ακύρωση του προσβαλλόμενου άρθρου 1, παράγραφος 1, δεν θα μετέβαλε τη νομική κατάσταση της αναιρεσείουσας⁴². Εντούτοις, θα ήταν διαφορετική η προσέγγιση εάν το Δικαστήριο αναγνώριζε δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής μόνον κατά τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ με το σκεπτικό ότι η αναιρεσείουσα διατρέχει τον κίνδυνο της ανακτήσεως λόγω της επίδικης αποφάσεως.

88. Σε περίπτωση ακυρώσεως του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίδικης αποφάσεως, πάντως, η προσφυγή θα εξασφάλιζε οπωσδήποτε όφελος στην αναιρεσείουσα στο μέτρο που η ισπανική έννομη τάξη δεν θα περιλάμβανε πλέον την απαγόρευση εφαρμογής του επωφελούς για την αναιρεσείουσα καθεστώτος ενισχύσεων.

89. Συνεπώς, θα έπρεπε να γίνει δεκτό το έννομο συμφέρον της αναιρεσείουσας ως προς την προσφυγή της. Εάν το Δικαστήριο δεχόταν, λοιπόν, ότι η αναιρεσείουσα έχει δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά το άρθρο 263, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, η προσφυγή θα είχε ασκηθεί παραδεκτώς. Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί κατόπιν αντικαταστάσεως της αιτιολογίας της με το σκεπτικό ότι η αναιρεσείουσα στερούνταν έννομου συμφέροντος. Αντιθέτως, στην περίπτωση αυτή, η αίτηση αναίρεσεως θα ήταν βάσιμη και η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη θα έπρεπε να ανααιρεθεί.

E– Σύνοψη

90. Πάντως, εφόσον κατά την εκτίμησή μου όλοι οι λόγοι αναίρεσεως της αναιρεσείουσας είναι αβάσιμοι, η αίτηση αναίρεσεως πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το αίτημα της Επιτροπής.

41 — Βλ. απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, C-362/05 P, Wunenburger κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. I-4333, σκέψη 42), και διάταξη της 5ης Μαρτίου 2009, C-183/08 P, Επιτροπή κατά Provincia di Imperia (σκέψη 19).

42 — Βλ., αντιθέτως, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 21ης Μαΐου 2010, T-425/04, T-450/04 και T-456/04, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2010, σ. II-2099, σκέψεις 122 επ.).

V – Έξοδα

91. Δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναιρέσεως είναι αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαινεται επί των εξόδων. Συνεπώς, βάσει του αιτήματος της Επιτροπής, η αναιρεσείουσα ως ηττηθείς διάδικος πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας.

VI – Συμπέρασμα

92. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση με το ακόλουθο διατακτικό:

- 1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.
- 2) Καταδικάζει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.